

UNA ORACIO DEL SEGLE XVII PER CURAR EL MAL D'ULLS

Marc TORRAS i SERRA

El motiu de la present comunicació a aquest congrés no és altre que donar a conèixer una troballa que recentment hem realitzat a l'Arxiu Històric de la ciutat de Manresa consistent en una oració per curar el mal d'ulls, datable de mitjan segle XVII. Aquesta curiosa troballa es tracta d'un full solt que fa 430 x 320 mm. i que es troba dins de l'Esborrany corresponent als documents protocolitzats l'any 1646 pel notari manresà Gaspar Palas (1).

Aquest full està doblegat formant un quadern en octau de 160 x 105 mm. de setze pàgines, de les quals deu es troben escrites. En dues d'aquestes pàgines hi trobem la **Oració per mal de ulls** que transcrivim. Tot i que la "Oració" no està datada, en dues de les entrades del full hi apareixen dates corresponents al mes d'abril de 1650, cronologia que es pot correspondre amb el tipus de lletra en què està escrita la "Oració", motiu pel qual podem datar el full i la "Oració" com de mitjans del segle XVII, essent contemporani, doncs, al manuscrit dins del qual es conserva.

Una altra qüestió ja més difícil d'esbrinar és la de dir qui n'és l'autor, puix la lletra amb que està escrit no sembla correspondre a la del notari Gaspar Palas ni a la dels seus escrivans. D'altra banda, pel que fa al contingut, cal dir que, més que des del camp de la medicina, caldria abordar-lo des del camp de la història de les creences i l'estudi de les mentalitats populars, no exemptes d'una certa bruixeria reciclada pel cristianisme, ja que la teràpia a aplicar al mal d'ulls que ens proposa aquest full, en comptes de ser un tractament científic o empíric, no és altra cosa que una oració per la qual es conjura o, fins i tot, gairebé s'exorcitza el dolor o la malaltia de manera molt semblant a altres oracions que trobem en altres protocols notariais, un exemple de les quals serien la "Recepta per a cucs" o la "Recepta per a tota malaltia" que es troben en un protocol de l'any 1459 del notari barceloní Antoni Joan (2).

Així mateix, en aquest sentit, cal esmentar la referència que es fa a santa Celdònia ("sancta Salonya, qui ia veu", a l'original), de la qual no hem pogut esbrinar quina relació podria tenir amb el mal d'ulls, però, pel que dona a entendre l'"Oració", podria haver patit la ceguera o algun mal relacionable amb la vista.

Una altra referència que no deixa de ser curiosa és el fet que passats els nou matins en que s'ha hagut de resar aquesta oració i fer una almoïna, calgui fer dir una missa a la Concepció. En aquest cas, tampoc sabem veure massa bé quin lligam hi havia entre aquest dogma de la fe que en aquest moment s'estava imposant lentament en el món catòlic i el mal d'ulls.

Així doncs, malgrat que aquesta "oració" no aportí res de nou a la història de la medicina a Catalunya, ja que en el fons no es tracta de cap recepta relacionable amb la medicina, hem cregut convenient de fer aquesta comunicació en tant que aquesta oració sí que pot ser considerada com a un reflex o una mostra d'aquella altra "medicina" popular tan arrelada fins no fa gaire, que fugint de metges, apotecaris i fins i tot del curanderisme, cercava remei per als mals físics a través d'invocacions, conjurs i exorcismes i, bandejant la ciència, es posaven en mans de les forces celestials.

Pel que fa a la transcripció que presentem, hem respectat l'ortografia original del document, tot i que hem intentat normalitzar l'ús de majúscules i minúscules i la puntuació de cara a que el text pugui ser més entenedor.

Oratio per mal de ulls

Primo dicas in nomine Patris et Filis et Spiritus Sanctus amen, dicas lo Pater Noster y l'Ave Maria nou matins y cada dia deu fer una almoïna. Acabats los nou matins faràs dir una missa a la Concepció y es sert que si feu aquestas cosas ab devoció serà gorit dins 9 dias y tindrà repòs

En nom del Pare y del Fill y del Sant Sperit sia mea veu la orga + de Nostre Senyor, conjurte per Deu viu y ver y per Deu sant isque sanes y malitia y dolor de aquets ulls + conjurte sanes y macula y dolor per Deu lo para, qui forma lo sel y la tera y erbees y sol y lluna y totes les criaturas. Conjurte per Pare sol y mare y per sancta Salonya qui ia veu - del altar + io te conjuro per Deu lo Pare viu i Fill i Sant Sperit i per los trons i dominacions i prinsipats i potestats i per las virtuds d'ell i per los carubins i serafins i per totes les coses del sel + conjurte totes les coses celestial.

Notes:

(1): Arxiu Històric de la ciutat de Manresa/AHPM. m - 832 Gaspar Palas. Esborrany 1646

(2): PAGAROLAS, Laureà: Recull d'anotacions de protocols medievals, a DD.AA.: Estudis sobre història de la institució notarial a Catalunya en honor de Raimon Noguera.- Fundació Noguera.- Barcelona, 1988.- pàg. 86